

QISHLOQDAGI IJTIMOY SIYOSATNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Abdulxayev Saydullo Ubaydulla o'g'li

Sharof Rashidov nomidagi SamDU Tarix fakulteti O'zbekiston tarixi kafedrası

2 kurs tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20265745>

Annotatsiya: Ushbu tezisda qishloq hududlarida ijtimoiy siyosatni amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Qishloq joylarida aholining turmush darajasi, bandlik, ijtimoiy infratuzilma, ta'lim, sog'liqni saqlash, kambag'allikni qisqartirish, ayollar va yoshlarni qo'llab-quvvatlash kabi yo'nalishlar ijtimoiy siyosatning muhim tarkibiy qismlari sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda qishloqdagi ijtimoiy siyosat shahar hududlaridagi siyosatdan farqli ravishda hududiy sharoit, an'anaviy ijtimoiy munosabatlar, mehnat bozori imkoniyatlari va infratuzilmaviy cheklovlar bilan uzviy bog'liq ekani asoslanadi. Natijada qishloq ijtimoiy siyosati aholining real ehtiyojlariga yaqinligi, manzilliligi va mahalliy boshqaruv tizimlari bilan uyg'unligi orqali samarali bo'lishi mumkinligi ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: qishloq, ijtimoiy siyosat, aholining turmush darajasi, bandlik, ijtimoiy himoya, kambag'allikni qisqartirish, mahalla, qishloq infratuzilmasi.

Ijtimoiy siyosat davlatning aholiga munosib hayot sharoitlarini yaratish, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo'llab-quvvatlash, bandlikni ta'minlash, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan muhim faoliyat yo'nalishidir. Qishloq hududlarida bu siyosat alohida ahamiyat kasb etadi, chunki qishloq aholisi ko'pincha tabiiy resurslar, yer, qishloq xo'jaligi, mavsumiy mehnat va mahalliy infratuzilma bilan bevosita bog'liq holda hayot kechiradi. Shu sababli qishloqdagi ijtimoiy siyosat faqat moddiy yordam ko'rsatish bilan cheklanmaydi, balki aholining iqtisodiy faolligini oshirish, yashash muhitini yaxshilash va ijtimoiy tenglikni ta'minlashga qaratiladi.

Qishloq hududlarida ijtimoiy muammolar ko'pincha kompleks xarakterga ega bo'ladi. Bandlik imkoniyatlarining cheklanganligi, ayrim hududlarda transport va kommunal infratuzilmaning yetarli emasligi, sifatli tibbiy xizmat va ta'limga kirishdagi farqlar, yoshlarning shaharlarga migratsiyasi ijtimoiy siyosatni chuqur o'ylangan va manzilli tarzda olib borishni talab qiladi. Shu jihatdan qishloqdagi ijtimoiy siyosat davlat boshqaruvi, mahalla institutlari, nodavlat tashkilotlar va mahalliy jamoatchilik hamkorligiga tayanishi zarur.

Tadqiqotda ijtimoiy-siyosiy tahlil, taqqoslash, tizimli yondashuv va nazariy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ijtimoiy-siyosiy tahlil orqali qishloq hududlarida amalga oshiriladigan ijtimoiy siyosatning mazmuni va asosiy yo'nalishlari ko'rib chiqildi. Taqqoslash metodi yordamida qishloq va shahar hududlaridagi ijtimoiy siyosatning farqli jihatlari aniqlashtirildi. Tizimli yondashuv qishloqdagi ijtimoiy masalalarni bandlik, infratuzilma, ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya va mahalliy boshqaruv bilan bog'liq holda o'rganishga imkon berdi. Nazariy umumlashtirish asosida qishloq ijtimoiy siyosatining samaradorligini belgilovchi omillar izohlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloqdagi ijtimoiy siyosatning birinchi xususiyati uning hududiy sharoitga kuchli bog'liqligidir. Har bir qishloqning iqtisodiy imkoniyati, tabiiy resurslari, mehnat bozori, aholi tarkibi va infratuzilmaviy holati turlicha bo'ladi. Shu sababli bir xil ijtimoiy dastur barcha hududlarda bir xil natija bermasligi mumkin. Qishloq ijtimoiy siyosati mahalliy ehtiyojlarni chuqur o'rganish va aholining real hayot sharoitlariga moslashtirish orqali samarali bo'ladi.

Ikkinchi muhim xususiyat qishloqdagi ijtimoiy siyosatning bandlik va daromad manbalari bilan bevosita bog'liqligidir. Qishloq aholisi ko'pincha qishloq xo'jaligi, chorvachilik, hunarmandchilik, kichik tadbirkorlik va mavsumiy mehnatga tayanadi. Shu bois ijtimoiy siyosat nafaqat nafaqa yoki moddiy yordam, balki ish o'rinlarini yaratish, kasbga o'qitish, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va kredit resurslariga kirishni kengaytirishni ham o'z ichiga olishi kerak.

Uchinchi xususiyat ijtimoiy infratuzilmaning ahamiyati bilan belgilanadi. Maktab, maktabgacha ta'lim muassasasi, qishloq vrachlik punkti, madaniyat markazi, ichimlik suvi, yo'l, elektr va internet tarmoqlari qishloq aholisining turmush sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar infratuzilma rivojlanmasa, ijtimoiy yordamning o'zi aholining uzoq muddatli farovonligini ta'minlay olmaydi.

To'rtinchi xususiyat mahalla va jamoaviy munosabatlarning kuchli ta'siridir. Qishloq joylarida qo'shnichilik, qarindoshlik, o'zaro yordam, jamoaviy fikr va an'anaviy qadriyatlar ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda muhim ijtimoiy resurs vazifasini bajaradi. Mahalla orqali ehtiyojmand oilalarni aniqlash, yoshlar va ayollar bilan ishlash, ijtimoiy muammolarni mahalliy darajada hal etish imkoniyati kengayadi.

Qishloqdagi ijtimoiy siyosatning samaradorligi uning manzilliligi va uzluksizligiga bog'liq. Faqat umumiy dasturlar bilan cheklanib qolish qishloq aholisining turli qatlamlari ehtiyojlarini to'liq qamrab olmaydi. Masalan, kam ta'minlangan oilalar, nogironligi bo'lgan shaxslar, ishsiz yoshlar, yolg'iz keksalar va tadbirkorlik boshlamoqchi bo'lgan ayollar turli yondashuvlarni talab qiladi. Shu sababli ijtimoiy siyosat har bir guruhning aniq ehtiyojiga moslashgan holda yuritilishi lozim.

Qishloq hududlarida ta'lim va kasb-hunar tayyorgarligi alohida o'rin tutadi. Yoshlarni zamonaviy kasblarga o'rgatish, raqamli savodxonlikni oshirish, qishloq xo'jaligiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish ularning iqtisodiy faolligini oshiradi. Bu esa migratsiya bosimini kamaytiradi va qishloqning ijtimoiy barqarorligini mustahkamlaydi.

Sog'liqni saqlash xizmatlarining yaqinligi va sifati ham qishloq ijtimoiy siyosatining asosiy mezonlaridan biridir. Profilaktik tibbiyot, ona va bola salomatligini muhofaza qilish, sanitariya madaniyatini oshirish hamda tibbiy xizmatlarning raqamlashtirilishi qishloq aholisi farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Qishloqdagi ijtimoiy siyosat aholining turmush darajasini oshirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash va hududiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega. Uning o'ziga xos xususiyatlari hududiy sharoit, bandlik imkoniyatlari, infratuzilma holati, mahalla institutining roli va aholining an'anaviy ijtimoiy munosabatlari bilan belgilanadi. Samarali qishloq ijtimoiy siyosati manzilli, tizimli, mahalliy ehtiyojlarga mos va uzoq muddatli bo'lishi kerak. Bunday yondashuv qishloq aholisining farovonligini oshirish, kambag'allikni qisqartirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. — Тошкент: O'zbekiston, 2021. — 464 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. — Тошкент: Ўзбекистон, 2023.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги Фармони. — Тошкент, 2022.

4. Холбеков А.Ж. Социология асослари. — Тошкент: Университет, 2019. — 256 б.
5. Қурбонов Ш., Сеитхалилов Э. Таълим сифатини бошқариш. — Тошкент: Турон-Иқбол, 2006. — 592 б.
6. Абдурахмонов Қ.Х. Меҳнат иқтисодиёти: назария ва амалиёт. — Тошкент: Fan, 2019. — 624 б.
7. Giddens A. Sociology. — Cambridge: Polity Press, 2009. — 1152 p.
8. Sen A. Development as Freedom. — New York: Anchor Books, 1999. — 384 p.